

**Lingvistikaolümpiaadi
lõppvoor**

Tartu Ülikoolis 14. mail 2005

Kood

Nimi

Kool

Klass

Kodune või mobiiltelefon

Elektronposti aadress

Juhendav õpetaja

Ülesanne 1 (10 punkti)

.....

KOOD

Arvutile loodi lausete genereerimise süsteem. Kõigepealt tehti morfoloogiageneraator, mis genereeris kõikidest eestikeelsetest sõnadest kõik vormid. Seejärel loodi süntaktiline generaator, mis genereeris lauseid. Lausete generaator "teadis" suurt hulka süntaktilisi reegleid, näiteks seda, millised käänded millist lauseliiget väljendavad. Generaatori kasutuses oli ka sõnastik, mis sisaldas sõnade tähendusi. Paraku tootis generaator aga ka selliseid lauseid, mida emakeelsed kõnelejad õigeks ei pidanud. Allpool on toodud hulk lauseid, mis on genereeritud selle arvutisüsteemi poolt. Need, mille emakeelsed kõnelejad vaeleks (ebagrammatiliseks) tunnistasid, on tähistatud tärniga (*).

Kokk keetis keedist.

Kokk keetis õunu.

*Kokk keetis õunu keedist.

Kokk keetis õuntest keedist.

*Kokk keetis keedisest õunu.

*Kokk keetis õunad keedisesse.

*Kokk keetis keedise õuntesse.

Kokk ladus puid.

Kokk ladus riitu.

*Kokk ladus puid riitu.

Kokk ladus puid riitadesse.

*Kokk ladus riidad puudesse.

Kokk ladus puudest riidad.

*Kokk ladus riitadest puud.

Ülesanne: Sõnasta võimalikult kompaktselt lauseehistuse (süntaksi) reeglid, mis olid genereeritud lausete aluseks ja lisa reeglid, mis süntaktilist generaatorit parandaks nii, et ta enam selliseid ebagrammatilisi lauseid ei toodaks.

Ülesanne 2 (10 punkti)

.....
KOOD

Eelmises ülesandes kirjeldatud arvutisüsteem tootis ka järgmised laused. Rühmas (a) on normaalsed laused, rühma (b) laused aga tunduvad kummalised, kuigi grammatiliselt on nad õiged.

(a)

Prantsuse keelt kõneldakse Prantsusmaal.

Borši süüakse hapukoorega.

Hipidel on pikad juuksed.

Sankt-Peterburg asub Neeva kaldal.

Kirsid õitsevad kevadel.

(b)

Inglise keelt räägitakse Austraalias.

Kapsast söövad jänesed.

Emajõe ääres asub Tartu.

Juhan Liiv on luuletuse "Lumehelbeke" autor.

Eestis elavad võrukesed.

Vasta küsimustele!

1) Millise ühise tunnuse X tõttu on rühma (b) laused kummalised?

2) Kuidas saab (b) rühma lauseid muuta nii, et neil see tunnus X kaoks?

3) Kas ka kõiki rühma (a) lauseid saab muuta selliseks, et nad sarnaneksid rühma (b) lausetega selle X-i poolest?

Ülesanne 3 (15 punkti)

.....
KOOD

On antud laused ja sõnaühendid mandariini(hiina) keeles.

Lǎoshī chī píngguǒ.

Háizi hē jiǔ.

jīnglǐ mài de zìxìngchē

mài zìxìngchē de jīnglǐ

Tā shì mài zìxìngchē de.

lǎoshī chī de píngguǒ

Lǎoshī chī píngguǒ de shíhou hē jiǔ.

Mànmàn de chī!

lǎoshi de piányi de qìchē

Qìchē piányi.

Õpetaja sööb õuna.

Laps joob veini.

jalgrattad, mida müüja müüb

müüja, kes müüb jalgrattaid

Ta on jalgrattamüüja.

õun, mida õpetaja sööb

Õuna söömise ajal (õuna süües) joob

õpetaja veini.

Söö aeglaselt!

õpetaja odav auto

Auto on odav.

Tõlgi eesti keelde:

tā de píngguǒ

Háizi hē de shì jiǔ.

Tõlgi mandariini keelde:

Müüja müüb jalgrattaid.

õpetaja, kes sööb õuna

õpetaja auto

vein, mida laps joob

laps, kes joob veini

Joo aeglaselt!

See, mida õpetaja sööb, on õun.

veinimüüja

Vein, mida tema õpetaja joob, on odav.

Jalgrataste müümise ajal (jalgrattaid müües) sööb müüja õuna.

Vasta kahele küsimusele:

Mida tähendab *de*?

Mida oskad öelda mandariini sõnajärje kohta?

Ülesanne 4 (15 punkti)

.....
KOOD

Volapük on 19. sajandil loodud tehiskeel, mis mõnda aega Euroopas väga populaarne oli. Järgnevas tabelis on antud mõningaid selle keele tegusõnavorme:

<i>binom</i>	‘tema (m) on’
<i>cedols</i>	‘te arvate’
<i>esagol</i>	‘sa oled öelnud’
<i>golol</i>	‘sa lähed’
<i>golön</i>	‘minema’
<i>ibinofs</i>	‘nad (n) olid olnud’
<i>logob</i>	‘ma näen’
<i>löfobs</i>	‘me armastame’
<i>pelöfob</i>	‘mind on armastatud’
<i>pätuvobs</i>	‘meid leiti’
<i>sagof</i>	‘tema (n) ütleb’
<i>sedoms</i>	‘nad (m) saadavad’
<i>tuvofs</i>	‘nad (n) leiavad’
<i>äcedobs</i>	‘me arvasime’

(m – meessugu, n – naissugu; rõhk on alati viimasel silbil, *c* hääldatakse *dž*)

Moodusta volapükis järgnevad vormid?

ma tõin

sa lühendad

ta (*m*) oli tänanud

nad (*n*) olid

te olite visanud

nad (*m*) on pannud

sind oli saadetud

mind tänati

ta (*n*) on leidnud

<i>blinön</i>	‘tooma’
<i>brefükön</i>	‘lühendama’
<i>danön</i>	‘tänama’
<i>jedön</i>	‘viskama’
<i>seitön</i>	‘panema’

Ülesanne 5 (15 punkti)

.....
KOOD

On antud laused komi keeles ja nende tõlked eesti keelde.

Me addza ydžyd kerka.	Mina näen suurt maja.
Sijö viččisö miča rytjas.	Ta ootab ilusaid õhtuid.
Öni asyvjas abu mičaös.	Tänapäeval ei ole hommikud ilusad.
Tajö abu bur kar.	See ei ole hea linn.
Sijö olö ičöt siktyñ.	Ta elab väikses külas.
Najö olöny bura.	Nad elavad hästi.
Komi mu zev miča.	Komimaa on väga ilus.
Pujas abu džudžydös.	Puud ei ole kõrged.
Me radejta tenö.	Mina armastan sind.
Te gižan nebög.	Sina kirjutad raamatut.
Me og giž ninöm.	Mina ei kirjuta midagi.
Ti onö addzöj setčö.	Te ei näe siia(maani).
Sijö oz giž nebögjas.	Ta ei kirjuta raamatuid.
Tani nebögjas abuös.	Siin ei ole raamatuid.
Mi ogö viččisöj tenö.	Me ei oota sind.
Sijö velödö menö.	Ta õpetab mind.
Tenyd bydmyny kolö.	Sina pead kasvama.
Karjas bydmöny ödjö.	Linnad kasvavad kiiresti.
Pujas ozö bydmyny tani.	Siin ei kasva puid.

Ülesanne A: Tõlgi eesti keelde!

- Me ola ičöt karyñ.
- Te on giž miča nebög.
- Tajö karyñ miča olys'jas abuös.

Ülesanne B: Tõlgi komi keelde!

- Sina õpetad mind hästi.
- See puu kasvab kiiresti.
- Ta ei armasta väikseid külasid.
- Nad ei näe linna.
- Siin ei ole midagi.

Ülesanne C: Seleta, kuidas väljendatakse komi keeles eitust.

Ülesanne 6 (15 punkti).....
KOOD

Pärsia ja malai keel on laenanud palju sõnu araabia keelest. On antud 19 araabia sõna, mis on laenatud nendes keeltesse.

Ülesanne A: Leia tabelis puuduvad laenuvormid!

Ülesanne B: On teada, et malai keeles on araabia laen veel sõna *zikir*. Mida oskad antud materjali põhjal öelda algupärase araabia sõna kohta?

Märkus: punkt konsonandi järel märgib velaarset hääldust (st, et keele tagaosa tõuseb täiendavalt suulae tagumise osa poole).

araabia	pärsia	malai	tähendus
badan	bædæn	badan	keha
sala:m		salam	rahu
d.arb	zærb	darab	lööma
ða:hir		zahir	ilmne, nähtav
zama:n	zæman	zaman	aeg
hudhud		hudhud	teat. lind
ħala:l			lubatav
θa:bit	sabet	sabit	konstantne
ð.uhr	zohr	zuhur	keskpäev
ħa:d.ir	hazer	hadir	praegune
baħθ			vaidlus
di:n	din		religioon
s.ubħ	sobh	subuh	puhkehetk
s.abr			patsient
ða:t	zat		vitamiin
dža:hil	džahel		ignorant
madžlis		madžlis	assamblee
siħr	sehr		võlukunst
la:zim			tavaline

Ülesanne 7 (15 punkti)

.....
KOOD

Vanainglise keeles moodustasid laensõnad ainult 3%. Allpool on toodud mõned vanainglise keeles esinevad laensõnad, mille hulgas on varajasi ja hilisemaid ladina laene ja skandinaavia laene. Eraldamise hõlbustamiseks on ära toodud ka laenude aluseks olnud ladinakeelsed sõnad.

laensõnad vanainglise keeles:

læfel, þēonestmen, carte, sealtian, lið, castel, ütлага, çearcern, sealm, fēolaga, alter, wīcing, tæfl, fals, lagu, çæster, martyr, genge, sanct,

ladinakeelsed sõnad (järjekord ei vasta ülalpool toodud laensõnade järjekorrale):

falsum, castrum, altāre, sanctus, tabula, charta, saltāre, psalma, castellum, carcer, labellum, martyr

Ülesanne A: Jaota need laensõnad vastavalt kolme gruppi (varased ja hilised ladina laenud ja skandinaavia laenud).

Ülesanne B: Milliste muutuste alusel on võimalik eristada varasemaid ja hilisemaid ladina laene?

Ülesanne 8 (15 punkti)

.....
KOOD

On antud korea keele sõnade kirjaviis, hääldus ja tähendus (inglise keeles).

아무	[amu]	'any'
덕분	[təkpun]	'favor'
식사	[ʃiksa]	'meal'
우리	[uri]	'we'
일상	[ilsaŋ]	'daily'
부인	[puin]	'lady'
사람	[saram]	'person'
아니	[ani]	'no'
구	[ku]	'nine'

Ülesanne A: Täida lüngad järgmises tabelis.

1. 부모	_____	'parents'
2. _____	[tari]	'bridge'
3. _____	[əməni]	'mother'
4. 서울	_____	(place name)
5. 건물	_____	'building'
6. _____	[pusan]	(place name)
7. 기숙사	_____	'dormitory'
8. _____	[paŋsoŋ]	'broadcasting'
9. _____	[kolmok]	'street corner'
10. 사무실	_____	'office'

Ülesanne B: Millistel kirjamärkidel on mitu hääldust või tähendust? Nimeta need ja seleta kasutuse seaduspärasusi.